

KADININ SOSYAL MEDYA KULLANIMI VE SOSYAL YAŞAMA KATILIMINDA KONUTUN ROLÜ: BAĞCILAR, İSTANBUL

İlkim MARKOÇ*

Öz

Ataerkil toplum yapısı kadının toplumsal hayata katılımının önünde engel teşkil etmekte, bu süreçte kadınların toplumla ilişki kurması ve kenti tecrübe etmesi imkansız hale gelmektedir. Araştırmanın konusu olan genç kadınlar fizik mekânda sağlayamadıkları toplumsal katılımı, sanal mekânda sosyal medya aracılığı ile gerçekleştirmektedir. Bu çalışmanın amacı genç kadınların yoğun olarak gerçekleştirdiği sosyal medya katılımının fizik mekânı olan evin bunun neresinde olduğunu ortaya koymaktır. Cinsiyet eşitsizliği, toplumsal katılım güçlüğü ve sosyal medyada toplumsal katılım bu çalışmanın kuramsal örgüsünü oluşturmaktadır. Ardından tasarlanan vaka çalışmasında İstanbul'un Bağcılar ilçesinde 18-24 yaş arası, düşük eğitilmiş, alt gelir grubu, genç kadınlar (n=23) ile yarı-yapılandırılmış derinlemesine görüşme yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Elde edilen nitel veri içerik analizi ile değerlendirilmiştir. Sosyal medya katılımı sürecinde evin kadınlar için anlamı söylemler eşliğinde ve temalar altında sunulmuştur. Sonuç olarak aile tarafından onaylanmış bir mekân olan ev, aynı zamanda teknolojik imkanlar dahilinde dünyaya açılan bir arka kapı konumundadır. Çoğu zaman eril aile bireylerinden gizli olarak gerçekleşen bu katılım yöntemi ve konutun buna nasıl bir sahne oluşturduğu, yoğun sosyal medya katılımının kadınların bilinçlenmesinde ve eğitiminde bir araç olarak kullanılabileceği fırsatının ortaya konulması bu çalışmanın literatüre orijinal katkısıdır.

Anahtar sözcükler: Cinsiyet eşitsizliği; sanal mekân; sosyal media; ev; Bağcılar.

* Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, ilkimmarkoc@gmail.com.

THE ROLE OF HOUSING ON WOMEN'S PARTICIPATION IN SOCIAL LIFE VIA SOCIAL MEDIA USAGE: A CASE STUDY IN BAĞCILAR, ISTANBUL

İlkim MARKOÇ*

Abstract

Patriarchal social structure constitutes an obstacle to women's participation in social life, and in this process, it becomes impossible for women to establish a relationship with society and experience the city. This study focuses on young women who practice social participation via social media in the virtual space rather than the physical space. This study aims to investigate how home; the physical space, contributes to young women's life and provides opportunities for social media participation. Gender inequality, social participation difficulties, and social participation in social media form the theoretical structure of this study. In the case study designed afterward, a semi-structured in-depth interview was conducted face-to-face with young women (n=23) between the ages of 18-24, with low education level and low-income, in the district of Bağcılar in Istanbul. The qualitative data obtained were evaluated by the content analysis method. The meaning of the home in this social media participation process is presented with discourses and under themes. As a result, the home, which is a family-approved place, is also a back door to the world within the technological possibilities. This study contributes to the literature by showing that the intense social media participation, which is often hidden from masculine family members, can be used as a tool in women's awareness and education. All of which may occur at young women's homes.

Keywords: Gender; cyberspace; social media; home; Bağcılar.

* Yıldız Technical University, Faculty of Architecture, Department of Architecture, ilkimmarkoc@gmail.com.

GİRİŞ

İnsan doğduğu andan itibaren içinde bulunduğu toplumun bir parçası olarak yaşamaktadır. Toplumsal katılım genel olarak bireyin yaşadığı toplum ile kurduğu ilişkidir. Birey öncelikle kendi yaşam alanındaki kişilerle iletişim kurarak toplumsal katılım sağlamaktadır. Bu çalışma kapsamında toplumsal katılım kavramı, toplum ile iletişim içinde olma, toplumsal kaynaklara katkı sağlama ve toplumdan beslenme bağlamında ele alınmaktadır (Levasseur vd., 2010).

Toplumsal katılım kişinin yaşam alanında gerçekleşmektedir (Elias ve Cook, 2016). Yaşam alanı kurduğumuz tüm insani ilişkilerin mekânı olarak tanımlanabilmekte ve yaşam alanının ölçeği kentsel mekân, özel mekân ya da sanal mekânlar olarak değişiklik gösterebilmektedir (Birch, 2008). Bireyin entelektüel seviyesi arttıkça yaşam alanı ve iletişimde olduğu sosyal ağ da genişlemektedir. Kırsal alanda yaşayan bireyin yaşam alanı aile ve akrabalar ile sınırlıyken, kentsel mekânda entelektüel sermayenin artışı ile bu alan hem ağ hem de coğrafya anlamında genişlemektedir (Ferragina vd., 2013).

Yaşam alanının genişliği toplumsal cinsiyet rolleri ile sınırlanabilmektedir. Oysa kadının toplumsal yaşama katılması ile farkındalık kazanması ve aile içi karar alma sürecinde aktif rol oynaması önemlidir. Kadın toplumu oluşturan en küçük birim olan ailenin bakımını üstelendiği ve aile içinde yetişen çocukların sorumluluğunu büyük ölçüde aldığı için (Mirza, 2017) gelecek nesillerin aydınlanmasından da sorumludur. Toplumsal katılım cinsiyet eşitsizliğinin ve kadının cinsiyeti sebebiyle maruz kaldığı ayrımcılığın azalması açısından değerlidir. Katılım, toplumdaki dezavantajlı grupların yaşam kalitelerinin artıracak etkin bir araç konumundadır (de Graaf vd., 2015).

Dijital teknolojiler, sanal ortamı erişimi kolay hale getirdiği için insanlar sanal ortamda birbirleri ile yoğun iletişim halinde kalarak toplumsal katılım sağlayabilmektedirler. Sanal ortamda paylaşımda bulunmak yaygınlaşmış, bu durum gündelik yaşantının bir parçası olmuş ve bu iletişim kişinin önemli bir motivasyonu haline gelmiştir (Pittman, 2015; Windahl vd., 2008). Gerçek hayattaki sınırlılık ve normların olmamasından dolayı kişiler kendilerini sanal ortamda daha rahat hissetmekte, düşünce ve duygularını paylaşırken gerçek hayatta olduklarından daha rahat davranmaktadırlar (Chan, 2014; Postmes ve Spears, 2002).

Sanal ortamın gündelik yaşantımızda böylesi yer alması literatürde iki farklı yaklaşım ortaya çıkarmıştır. İlk yaklaşım çevrimiçi geçen zamanın çevrimdışı zamandan fazla olmasının kişinin gerçek dünyadaki ilişkilerini etkileyeceği ve yalnızlığını artıracığı için kişisel refah seviyesinde düşüşe sebep olacağını savunmaktadır (Kraut vd., 1998). Diğer yaklaşım ise sanal ortamda geçen sürenin kişinin sosyal ilişkilerini ve var olan arkadaşlıklarının kalitesini artıracığını, yalnızlık hissini azaltacağını ve tatmin sağlayacağını ortaya koymaktadır (Shaw ve Gant, 2002). Bu çalışma kişilerin sosyal medya katılımı ile yaşam kalitelerini artırdıkları yaklaşımı kabul etmektedir.

Türkiye’de kadınların sosyal medya kullanımı üzerine Durak ve Seferoğlu (2016), Kaya (2018) ve Göker’in (2019) yakın zaman önce yapılmış araştırmaları bulunmaktadır. Durak ve Seferoğlu Türkiye’de medya okuryazarlığı bağlamında sosyal medya platformlarını incelemiştir. Kaya (2018) sosyal medya kullanımını kadının özgürleşmesi ve feminist hareket bağlamında ele almıştır. Göker (2019) kadınların sosyal medya paylaşımlarının saf ve apolitik olduğunu, gündelik yaşantılarının ve kız kardeşlik bağlamında toplumsal paylaşımın yaygın olduğunu ortaya koymuştur. Bu araştırma tüm bu çalışmaların bulgularından beslenmekle birlikte sosyal medya kullanımının fizik mekân ile ilişkisini toplumsal cinsiyet bağlamında sorgulaması bakımından bu çalışmalardan ayrılmaktadır.

Göç ile oluşmuş bir yerleşim olan Bağcılar’da, göç ile gelen nüfusun yaşadığı kültürel değişim ve gelenekten gelen muhafazakârlığın kent ve konut mekânındaki tezahürü bu çalışmanın sosyal arka planını temsil etmektedir. Bu çalışma ataerkil aile yapısında yaşayan ve bu durumun kısıtlayıcı niteliğinden dolayı kent mekânında toplumsal katılım sağlayamayan genç kadınların yoğun sosyal medya kullanımı üzerine kurgulanmıştır. Toplumsal katılımın sanal mekânı sosyal medya iken fizik mekânı konut haline gelmiştir ve bu süreç içerisinde konutun kişilerin hayatında değişen yeri ve anlamının ortaya konulması bu çalışmanın amacını temsil etmektedir.

Bu bağlamda teorik bir çerçeveye oluşturulmuş ve literatür taraması yapılmıştır. Cinsiyet eşitsizliği, toplumsal katılım güçlüğü ve sosyal medyada toplumsal katılım bu çalışmanın kuramsal örgüsünü oluşturmaktadır. Literatür taraması bir vaka çalışmasıyla desteklenmiştir. Çalışmanın kuramsal örgüsüne uygun olarak cinsiyet eşitsizliğinin yoğun olarak görüldüğü Bağcılar'ın Demirkapı Mahallesi'nde, 18-24 yaş arası, düşük eğitilmiş, alt gelir grubu genç kadınlar (n=23) ile yarı-yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler 2019 yılının Ağustos ayında yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Derinlemesine görüşmeler kadınlara demografi, toplumsal cinsiyet rolleri, kentsel yaşama katılımları, sosyal medya kullanımları ve konut mekânının hayatlarındaki yerini sorgulamak üzerine yarı-yapılandırılmıştır.

Elde edilen nitel veri içerik analizi ile değerlendirilerek, Bağcılar'daki genç kadınların toplumsal yaşama fiziki katılım güçlüğü cinsiyet eşitsizliği bağlamında ortaya konulmuştur. Kadınların, hanedeki eril bireyler tarafından konut mekânı ile sınırlandırılan gündelik yaşantılarından sosyal medya katılımı ile nasıl bir arka çıkış kapısı bulduklarının farkına varılarak bu durumun mekânsal bağlamda analizi yapılmıştır. Bu süreçte konut genç kadınlar için artık daha farklı bir anlam ifade etmeye başlamıştır. Evvelden mahremiyetin simgesi olan ve toplumsal cinsiyet rollerinden dolayı kadına atfedilen bir mekân olan konut, günümüzde sosyal medya katılımı ile daha şeffaf ve geçirgen hale gelmiştir. Konut, hanedeki eril bireyler tarafından namus kuralları çerçevesinde onaylanmış bir mekân olmanın yanı sıra aynı zamanda teknolojik imkanlar dahilinde dünyaya açılan bir arka kapı konumundadır. Çoğu zaman eril aile bireylerinden gizli olarak gerçekleşen bu katılım yöntemi ve konutun buna nasıl bir sahne oluşturduğu, yoğun sosyal medya katılımının kadınların bilinçlenmesinde ve eğitiminde bir araç olarak kullanılabileceğinin ortaya konulması bu çalışmanın literatüre orijinal katkısıdır.

LİTERATÜR TARAMASI

Cinsiyet Eşitsizliği

Cinsiyet eşitsizliği toplumsal cinsiyet kabulleri üzerinden derinleşmektedir. Toplumsal cinsiyet, biyolojik cinsiyetten farklı olarak toplumun kadın/erkek olmaya yüklediği anlamlar ve kadın/erkek olmaktan anladığı ile ilişkilidir. Türk toplumu gibi ataerkil toplumlarda kadın ev ve ailesinin bakımından, erkek ise evin dışında çalışıp hanenin maddi ihtiyaçlarını karşılamaktan sorumludur. Bu roller ile birlikte kadın bireyleri mahrem olan konut mekânı ile eril bireyleri ise kamusal mekân ile özdeşleştirerek toplumsal hayatın düzenlenmesi amaçlanmaktadır. Günümüzde toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında kadınlardan namus nesnesi ve fedakar bireyler; erkeklerden rasyonel düşünceye sahip ve cesur bireyler olmaları beklenmektedir. Bu özellikler kadın ve erkeğin biyolojik doğaları gereği değil tamamen toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgilidir (Chant, 2016). Tüm bu senaryolar ataerkil bir topluma özgü kalıplar olmakla birlikte bu beklentilerin yoğunluğu toplumdaki cinsiyet eşitsizliğinin şiddetine göre değişiklik gösterebilmektedir. Bunun yanı sıra kadınlardan aile reisi olmalarının beklendiği Mosuolar, Akanlar, Garolar gibi anaerkil toplumlarda bu bahsedilen roller farklılaşmaktadır (Leonard vd., 2009). 2018 yılında Türkiye genelinde yapılan araştırmada (Konda, 2019) hanenin düzeni, temizliği ve çocukların bakımından sorumlu kişinin cinsiyetinin %99 oranındaki hanede kadın olduğu, sadece %1 oranındaki hanede erkek bireyin hane içi işlerde ücretsiz olarak çalıştığı ortaya çıkmıştır.

Cinsiyet eşitsizliği, genel olarak kadının karşılaştığı dezavantajlı durumları tanımlamaktadır. Biyolojik cinsiyete dayalı tanımlanan bu eşitsiz koşullar kadının toplumsal, siyasal ve kentsel yaşama katılımına engeldir (Karim vd., 2018). Cinsiyet eşitsizliği, kız çocuklar için henüz küçük yaşlarda eğitim alanında kendini göstermektedir. Ataerkil toplumlarda, erkek çocukların eğitim alıp, iş sahibi olmaları; kız çocukların ise okula gitmek yerine ev işleriyle ilgilenmesini teşvik eden geleneksel bir rol paylaşımı görülmektedir. Bu doğrultuda, erkekler kızlardan daha iyi ve daha uzun süreli eğitim almaktadırlar (Coleman ve Kerbo, 2003). Bugün Türkiye'de (Konda, 2019) okuma yazma bilmeyen nüfusun %78'i kadın, lisans mezunlarının %58'i erkek ve lisansüstü mezunlarının %60'ı erkektir. Bunun yanı sıra kızların yükseköğrenim seçimlerinde kadın meslekleri olarak nitelendirilen öğretmenlik ve hemşirelik gibi meslekler ön plana çıkmakta bilgi teknolojileri ve mühendislik gibi teknik disiplinler ise hala erkek mesleği olarak görülmektedir (Kadın Sorunlarına Çözüm Arayışı Kurultayı Raporu, 2004; Rocha ve Latapi, 2016). Eğitim ile kadınların işgücüne katılımı arasında güçlü ve olumlu yönde bir ilişki

olduğu gibi, eğitim kadınların sosyal yaşam kalitelerini, toplumsal katılım anlayışlarını ve bu katılımın seviyesini de artırmaktadır (Tan, 2000; Hall, 1994).

Kadınlar eğitim döneminin ardından iş hayatında da cinsiyet eşitsizliğine maruz kalmaktadır. Günümüzde halen pek çok kadın çalışma hayatında cinsiyet ayrımcılığı ile karşılaşmaktadırlar. Çalışma hayatında cinsiyet ayrımcılığı, işin yapılmasına etkisi olmamasına rağmen, kadınların cinsiyetlerinden dolayı çalışma hayatından dışlanması ve çeşitli sorunların yaşanması olarak kendini göstermektedir (Curry vd., 1997; Kalev ve Deutsch, 2018). Bu sorunlar kadınların işgücü piyasasında ucuz emek olarak görülmeleri, erkeklerden daha az ücret karşılığı istihdam edilmeleri ve daha düşük statülü işlerde sosyal güvencesiz olarak çalıştırılmaları olarak sıralanabilir (Primecz ve Karjalainen, 2019). Ayrıca, toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında aile reisinin erkek olarak düşünülmesi ve evi geçindirme sorumluluğunun erkeğe atfedilmesi nedeniyle ekonomik kriz dönemlerinde ilk olarak kadın çalışanlar işten çıkarılmaktadır (Breitkreuz, 2005; Liu vd., 2017; Parrillo, 2002).

Toplumda cinsiyet ayrımcılığının temeli olan kadın ve erkek arasındaki görüş farkları, bu iki cinsin sadece cinsiyetlerinden kaynaklanmamaktadır. Cinsiyet ayrımcılığının etkilerini derinleştiren temelde eğitim seviyesi, dindarlık, çalışma hayatına katılım ve toplumsal yaşantıya ne derece katılıyor ya da katılmıyor olduklarıyla ilişkilidir (Stamarski ve Hing, 2015; Vlassoff, 2007).

Günümüzde cinsiyet esaslı iş bölümü sosyo-ekonomik değişimler doğrultusunda yeniden şekillenmesine rağmen, toplumda kadınlara uygun görülen rollere ilişkin görüşler sabit kalmaktadır. Bu süreçte kadın, toplumun pek çok kesiminde dışlanan ve toplumsal yaşama katılmayan birey konumundadır (Jackson, 1999; Demirbilek, 2007). Sosyal yaşam bakımından kadına yönelik cinsiyet ayrımcılığının kapsamına; özgür davranma kısıtlılığı, giyim, konuşma ve davranışlarına özen gösterme zorunluluğu ile kendini ifade etmedeki sınırlamalar girmektedir (Macionis ve Plummer, 2002; Macionis, 2003; Namy vd., 2017).

Ataerkil toplumda kadın; kız çocuk, kız kardeş, eş ve anne gibi temel kadın rolleri ile tanımlanmaktadır (Bettman, 2009). Kız çocuk olarak erkek kardeşinden daha fazla ev işlerine yardımcı olması, eş olarak haneye ilişkin karar alma süreçlerinde eşine nazaran ikincil bir konumda bulunması, anne olarak çocuk bakımında daha özverili davranması beklenmektedir (Henslin, 2003). Gelişmekte olan ülkeler gibi Türkiye’de de cinsiyet rolleri büyük ölçüde ataerkil toplum yapısı tarafından belirlendiğinden, çalışan kadının önceliği ailesinin bakımı ve evin idare edilmesi olmaktadır. Sosyalleşme süreci ve aldığı eğitimle sosyal konumunu sorgulamadan kabul eden kadın, artan sorumlulukları nedeniyle çalışma yaşamının getirebileceği avantajları kullanamamaktadır (Bakker, 2007; Yazıcı, 2012).

Cinsiyet eşitsizliğinin etkilerinin daha yoğun görüldüğü ataerkil toplumlarda erkek bir şekilde toplumsal hayatın parçası olurken, erkeğe göre ekonomik ve sosyal açıdan daha dezavantajlı olan kadın toplumsal hayattan yalıtılmış olarak konut içinde yaşamını sürdürmektedir. 2018 yılında Türkiye genelinde gerçekleştirilen araştırmada (Konda, 2019) kadınların %78’inin, ev işlerinde ücretsiz çalışan kadınlarınca %91’inin komşular ile sınırlı olarak sosyalleştiği ortaya konulmuştur. Cinsiyet eşitsizliği toplumu, toplumun gelişmişlik seviyesi ile ters orantılı olarak etkilemektedir. Buradaki gelişmişlik terimi, her bölgenin performansının ulusal ortalamaya göre değerlendirildiği kalkınma göstergeleri aracılığıyla anlam kazanmaktadır. Türkiye’deki bölgesel farklılıklar Balkır’ın (1995) çalışmasına göre 1) göç ve kentleşme gibi demografik eşitsizlikler 2) endüstriyel ve tarımsal özellikler, gelir ve istihdam gibi ekonomik eşitsizlikler 3) tüm kamu hizmetleri gibi altyapıdaki eşitsizlikler bağlamında ele alınmaktadır.

Ataerkil toplumlarda kızlar küçük yaşlarda baba ve erkek kardeşlerin, evlendiklerinde ise eşlerinin kontrolü altında yaşamaktadırlar. Bu kontrol kadının namusunu koruma amaçlı sürdürülmekte ancak kadının toplumsal hayata katılım gücü sonucunu da beraberinde getirmektedir (Chant ve McIlwaine, 1995; Göçmen, 2014). Özellikle büyük kente göç ile gelen ve ataerkil aile yapısının sürdürüldüğü hanelerde kadınlar toplumsal hayata fiziki katılım gücü yaşamakta ve yine ailedeki erkek bireylerin oluru dahilinde akraba evleri ile sınırlı bir fizik çevrede, yaşadıkları mahallenin dışına çıkmadan bir yaşam sürdürmektedirler (Erman ve Hatiboğlu, 2017).

Topluluk ölçeğinde, cinsiyet normları kadınların ve erkeklerin yerine getirmesi beklenen rolleri ve sorumlulukları şekillendirmektedir (Corsi vd., 2016). Hane ölçeğinde, eşitsiz cinsiyetçi ilişkiler ve kadının aldığı sorumluluklar kadınların konut dışı fiziksel mekân ile bağ kurmasını zorlaştırmaktadır (Erman ve Hatiboğlu,

2017). Cinsiyet eşitsizliği bağlamında gelişen ayrımcılık ve toplumsal yaşama katılımın önündeki kısıtlar kadınların yaşadığı iki ayrı dezavantaj şekli olarak kendini göstermektedir. Kadınların toplumsal yaşama katılım sorununun etkileri cinsiyet ayrımcılığını destekleyen ve bundan beslenen aktörler tarafından daha da derinleştirilmektedir (Bradshaw vd., 2019; Chant ve Sweetman, 2012; Jackson ve Palmer, 1999). Günümüzdeki iletişim teknolojilerinin gelişimi ile sanal ortamda ve sosyal medya aracılığı ile dünya ölçeğinde katılım sağlanabilmektedir (Villi ve Matikainen, 2016).

Sosyal Medya Katılımı

Batty (1993) sanal ortamı geleneksel fiziksel mekânın içinde yer alan ve fiziksel mekânın kendisinden daha önemli hale gelebilecek bir alan olarak tanımlamıştır. Sanal ortam, tecrübe edilen fiziksel bir mekân yerine, bilgisayar tarafından üretilmiş, fiziksel dünyadan farklı olmasına rağmen kullanıcıya gerçek görünen bir mekândır (Brooks ve Longstreet, 2015).

Sanal ortamda kullanıcılar kişisel profiller oluşturmakta ve tanımladıkları profillerde kişiliklerini sunmaktadırlar. Kişiler iletişimde olmak istedikleri diğer kişilerle tanımladıkları bu profil ile bir araya gelmekte, çeşitli haber kaynaklarını takip etmekte ve kendilerine dair paylaşımda bulunmaktadır (Boyd ve Ellison, 2007; Phua vd., 2017). Yalnızlık hisseden ve depresyondaki kişilerin (Brooks ve Longstreet, 2015) yoğun olarak sanal ortamda zaman geçirdiği ve utangaç mizaç yapısındaki kişilerin burada daha cesur davrandığı yapılan çalışmalarda ortaya konulmuştur (Stritzke vd., 2004; Pitmann, 2015).

Sanal ortamın en çok kullanılan alanlarından biri de gençler tarafından sıklıkla ziyaret edilen, takip ettikleri kişilerin gündelik yaşantılarına müdahil olmalarına fırsat sunan sosyal medyadır. Sosyal medya, kullanıcıların bilgi, fikir, kişisel mesaj ve diğer içerikleri paylaşmak için çevrimiçi topluluklar oluşturduğu, internet üzerinden iletişim kurmalarını ve paylaşımlarını sağlayan web siteleri ve uygulamalardır (Appel vd., 2020; Schlosser, 2009).

Sosyal medya mikrobloglar, bloglar, sohbet platformları, fotoğraf ve video paylaşımı gibi sunan sanal ortamların tümünü kapsamaktadır (Gastelum ve Whattam, 2013). Sosyal medya platformları, kişilerin bilgi paylaşımını ve bunlara erişimini, ortak bir hedefe yönelik işbirlikleri, yeni arkadaşlıklar ya da ilişkilerin kurulmasına ortam sağlayan ekonomik ve kolay erişilebilir araçlardır (Jue vd., 2010). Zamanla gelişen mobil teknoloji ile sosyal medya kullanıcılarını sosyalleşme bağlamında doyuma ulaştırdığı için gündelik yaşantının vazgeçilmez bir parçası haline gelmişlerdir (Elhai vd., 2017).

Fizik ile sanal mekânda iletişim kurmanın en önemli farkı sanal mekânda kişinin anonim olabileceği seçeneğidir. Anonimlik, kişilerin marjinal yanlarını ortaya çıkarmak ve ortak düşünceleri paylaştığı diğer marjinal gruplarla iletişime geçerek doyum sağlamak için cesaretlendirmektedir. Bu bağlamda sosyal medyada bazı kişiler gerçek isimleriyle profil oluştururken bazıları anonim olmayı tercih etmektedirler (Bargh ve McKenna, 2004; Sponcil ve Gitimu, 2013).

Sosyal medya kişilere diğer kişilerle buluşması ve birbirleriyle paylaşımda bulunmaları için ortam sağlamakta, kişiler tanımladıkları sosyal ağda oluşturdukları içerikleri paylaşmakta ve rol modellerini takip edebilmektedirler (Jin ve Phua, 2014). Sanal mekânda kurulan bu iletişim, Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi'nin 'sosyal' seviye ihtiyaçlarından biridir (Maslow, 1943). Kişilerin sosyal medyada bu kadar aktif olmalarının temel sebebi ise diğerleriyle iletişimde olarak bu bağlamda doyuma ulaşıyor olmalarıdır (Ahn ve Shin, 2013; Dabbagh ve Kitsantas, 2012; Gikas ve Grant, 2013; Ortigosa vd., 2014).

Öyle ki zaman içinde Türkiye'de toplumsal katılımın fizik mekândan uzaklaştığı sanal mekâna kaydığı görülmektedir. 2018 yılı verileri ile erkeklerin %39'u, kadınların ise %50'si hafta sonunu evde geçirmekte; erkeklerin %24'ü, kadınların ise %20'si parklara ve su kenarlarına gitmekte; erkeklerin %13'ü, kadınların ise %11'i sinema vb. aktivitelere katılım sağlamaktadır. Buna karşılık Türkiye genelinde yetişkin erkeklerin %70'i, kadınların %69'u sosyal medya katılımında bulunmaktadır (Konda, 2019). Bu bağlamda değişen teknolojilerin toplumsal yaşama katılım yollarını çeşitlendirdiği, sosyal medya katılımının toplumsal katılımın önemli bir bölümünü temsil ettiği görülmektedir.

YÖNTEM

Alan araştırmasının evreni olarak İstanbul'un Bağcılar ilçesinde ikamet eden alt gelir grubu genç kadınlar (18-24) seçilmiştir. Odak grup görüşmeleri ve yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler ile ham nitel veri toplanmıştır. Örneklem seçimi kartopu yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Bağcılar'ın Demirkapı Mahallesi'nde 18-24 yaş arasında ilköğretim mezunu, asgari ücretle çalışan 23 genç kadınla yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu gruba odaklanılmasının sebebi aile yapısında birer kırılma noktasını temsil ediyor olmalarıdır. Genç kadınlar hem anneleri ile aynı cinsiyete sahip olmaları hem de annelerinin yaşantısından farklı olarak çalışma hayatına katılmaları ve bundan dolayı farklı koşullara sahip olmaları açısından biricik özellik taşımaktadırlar. Bu durum çalışmanın bulgular kısmında detaylandırılmıştır.

Görüşmeler, 2019 yılının Ağustos ayında kişilerin ikamet ettikleri mahallede yüz yüze yapılmıştır. Derinlemesine görüşmeler; (1) demografik özellikler, (2) cinsiyet eşitsizliği, (3) toplumsal yaşama katılım, (4) sosyal medya katılımı ve (5) konutun anlamı olmak üzere 5 kısımda yapılandırılmıştır (Tablo 1). Alan araştırmasından elde edilen nitel ham veri içerik analizi yöntemi ile işlenerek temalar elde edilmiştir. İşlenen alan verisinin literatür ile tartışılması temalar altında sunulmuştur.

Tablo 1: Derinlemesine görüşmelerin yapısı (**Kaynak:** Çalışma kapsamında yazar tarafından oluşturulmuştur).

	Kısımlar	Konular
1	Demografik Özellikler	Yaş, Eğitim Durumu, Doğum Yeri, Kaç yıldır İstanbul'da yaşandığı, Meslek, İşyerinin Konumu, İkamet Edilen Yer
2	Toplumsal Cinsiyet Etkisi	Eğitim Hayatına Devam Edilmemesinin Sebepleri, Çalışma Hayatına Katılıma Nasıl Karar Verildiği, İşyerine Nasıl ve Kimin Karar Verdiği, Haneyi Etkileyen Kararların Nasıl Alındığı, Çalışmanın Aile İçindeki Statüye Nasıl Yansıdığı, Hane İçi Şiddetin Varlığı
3	Toplumsal Yaşama Katılım	İstanbul'u Ne Kadar Bildikleri ve Tecrübe Ettikleri, Kentte Bulunmayı Sevdikleri Yerler, Ailenin Kentsel Yaşama Katılım Hakkındaki Görüşleri, Toplumsal Yaşama Katılım Hakkındaki Görüşleri, Sosyalleşme Biçimleri, İzin Günlerinin Nasıl Geçirildiği
4	Sosyal Medya Katılımı	Mevcut Arkadaşlarla Sosyal Medya Katılım Durumu, Hangi Sosyal Medya Platformlarının Kullanıldığı, Hangi Sıklıkla Sosyal Medya Kullandıkları
5	Konutun Anlamı	Konutun Nasıl Tarif Edildiği, Konutta En Çok Kullanılan Mekânlar, Konutta Geçen Zamanın Niteliği, Kendilerini Rahat Hissettikleri Mekân, Aidiyet Duyulan Mekân, En Çok Zaman Geçirilen Mekân

Bağcılar, İstanbul'un Avrupa Yakası'nda yer alan, denize sınırı olmayan bir ilçedir. 1950'li yıllara düşük yoğunluklu bir köy olan Bağcılar, 1960'larda gecekondulaşmanın başlamasıyla birlikte en çok göç alan yerleşimlerden biri olmuştur. 1990'lı yıllara gelindiğinde ise plan ve alt yapısı olmayan, büyük bir yerleşim niteliğinde olduğu söylenebilir. Bağcılar yüksek orandaki göçmen nüfusu, yüksek nüfus ve yapı yoğunluğu, düşük eğitim seviyesiyle İstanbul'un gelir seviyesi en düşük, ataerkil toplum yapısının ve genç nüfus oranının en yüksek olduğu ilçelerinden biridir (Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, 2019). Bağcılar'da çok sayıda küçük ve orta ölçekli tekstil işletmesi bulunmakta ve bu işletmeler genel olarak Bağcılar'da ikamet eden kişileri istihdam etmektedir. Bağcılar ilçesi Demirkapı Mahallesi'nde nüfus genel olarak 1980'lerde imar aflarıyla yasallaşan 5-6 katlı betonarme gecekondualarda barınmaktadır. Bağcılar'da yakın dönemde plansız hızlı bir fiziksel büyüme gerçekleşmiş, toplumsal ve tarihi açıdan değer taşıyan kent imgelerinin olmaması alana dair kentsel bir karakter yaratılamamasına sebep olmuştur (Baghal ve Çınar, 2018). Ulaşım olanaklarıyla İstanbul'un merkezine oldukça kolay erişim sağlanan ancak kırsal ve göçmen kültürünün etkisiyle İstanbullaşmayan Bağcılar, arafta olması sebebiyle bu çalışmanın coğrafik mekânı olarak seçilmiştir.

BULGULAR

Genç kadınların tümü ($n=23$) Doğu ve Güneydoğu Bölgeleri'ndeki yerleşimlerde doğmuş, Bağcılar'a göç ile gelmişlerdir. Genç kadınlar ve aileleri bu süreçte başka bir coğrafyadaki alışkanlıklarını sürdürme ya da değiştirme tercihinde bulunmak zorunda kalarak bir uyum süreci yaşamışlardır ya da halen yaşamaktadırlar. Bu uyum/ değişim süreci ataerkil aile içindeki güç dengelerine de yansımış, kadınların çalışma hayatına katılımları ve hane ekonomisine katkı sağlamaları aile içindeki güç dengelerini bir nebze değiştirmiştir. Katılımcılar hane içinde alınan kararlarda diğer kadın bireylerin söz hakkı yokken onların katılım sağlayabildiklerini belirtmişlerdir.

Grubun tümü, ilköğretim sürecinde okulu bırakmış ya da ilköğretim mezunudur. Genç kadınlar düşük eğitim seviyelerinden dolayı iş hayatında sadece belirli pozisyonlarda yer alabilmekte ve eğitimlerine devam edememe sebebi olarak ailelerinin içinde bulunduğu ekonomik sıkıntıları ve ataerkil aile yapısını sebep göstermektedirler. İçlerinden bazıları zaman içerisinde tekstil sektöründe vasıf kazanmış ve dikiş, kesim, örme gibi daha uzmanlık gerektiren pozisyonlarda istihdam edilmeye başlamışlardır. Çoğu ise halen en düşük vasıf gerektiren paketleme sürecinde yer almaktadırlar. Kadınlar sigortalı olarak istihdam edildikleri işlerinden memnundurlar ve iş hayatına katılımı onlara sunulan bir fırsat olarak görmektedirler. Grubun demografik özellikleri Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2: Genç kadınların demografik özellikleri (Kaynak: Çalışma kapsamında oluşturulmuştur).

	Kişi Kodu	Yaş	Eğitim Görülen Yıl	Doğum Yeri	İstanbul'da Geçirilen Yıl	Kardeş Sayısı	Meslek	İşyerinin Konumu
1	Z.O.	23	5	Bitlis	12	5	Tekstil işçisi- Örme	Demirkapı- Bağcılar
2	Y.G.	19	8	Van	15	4	Tekstil işçisi- Paketleme	Demirkapı- Bağcılar
3	G.G.	23	8	Van	15	4	Tekstil işçisi- Dokuma	Demirkapı- Bağcılar
4	T.K.	20	5	Sivas	20	4	Tekstil işçisi- Dikiş	Demirkapı- Bağcılar
5	K.G.	20	8	Van	16	3	Tekstil işçisi- Dikiş	Demirkapı- Bağcılar
6	C.O.	20	8	Bitlis	12	4	Tekstil işçisi- Dokuma	Bağlar- Bağcılar
7	C.T.	20	8	Bitlis	12	5	Tekstil işçisi- Ütü	Bağlar- Bağcılar
8	K.K.	18	10	Sivas	18	2	Tekstil işçisi- Paketleme	Evren- Bağcılar
9	E.D.	22	8	Malatya	15	4	Tekstil işçisi- Örme	Evren- Bağcılar
10	O.G.	18	8	Adıyaman	18	3	Tekstil işçisi- Overlok	Demirkapı- Bağcılar
11	C.D.	21	6	Malatya	21	4	Tekstil işçisi- Düz Dikiş	Demirkapı- Bağcılar
12	E.M.	24	5	Kars	13	3	Tekstil işçisi- Overlok	Demirkapı- Bağcılar
13	I.M.	18	8	Kars	13	3	Tekstil işçisi- Paketleme	Demirkapı- Bağcılar
14	R.G.	24	7	Adıyaman	8	6	Tekstil işçisi- Kesim	Mahmutbey- Bağcılar
15	B.K.	18	10	Batman	10	3	Tekstil işçisi- Ütü	Demirkapı- Bağcılar
16	P.D.	20	8	Batman	11	6	Tekstil işçisi- Dikiş	Demirkapı- Bağcılar
17	S.E.	18	10	Van	12	2	Tekstil işçisi- Paketleme	Mahmutbey- Bağcılar
18	Y.M.	24	8	Kars	20	3	Tekstil işçisi- Örme	Demirkapı- Bağcılar
19	S.K.	18	10	Sivas	16	3	Tekstil işçisi- Paketleme	Demirkapı- Bağcılar
20	H.E.	20	8	Kars	18	3	Tekstil işçisi- Düz Dikiş	Demirkapı- Bağcılar
21	S.Y.	18	8	Van	15	4	Tekstil işçisi- Paketleme	Demirkapı- Bağcılar
22	K.E.	21	8	Van	15	3	Tekstil işçisi- Ütü	Demirkapı- Bağcılar
23	E.Y.	19	10	Bitlis	12	3	Tekstil işçisi- Ütü	Demirkapı- Bağcılar

Derinlemesine görüşmelerin analizi ve literatür ile tartışılması Tablo 3'te yer alan temalar altında sunulmuştur.

Tablo 3: Derinlemesine görüşmelerden elde edilen temalar ve kodlar (**Kaynak:** Çalışma kapsamında oluşturulmuştur).

	TEMALAR
T1	Ataerkil aile yapısı
T2	Akrabalar / Mahalle içinde sınırlı sosyalleşme
T3	Yoğun sosyal medya kullanımı
T4	Konut Mekânının Sosyal Medya Katılımındaki Yeri

T1- Ataerkil Aile Yapısı

Kadınların toplumsal yaşama katılım sorununun etkileri cinsiyetçi aktörler tarafından daha da derinleştirilmektedir (Bradshaw vd., 2019; Chant ve Sweetman, 2012). Bağcılar'daki araştırma literatür ile paralellik göstermekle birlikte bunun yanı sıra Bağcılar'da ataerkil aile yapısının ve cinsiyet eşitsizliğinin bir kader olduğu ve kanaat edilmesi gerektiği algısı yaygındır. Türkiye'ye özgü bu durum köklerini muhafazakâr düşünce yapısından almaktadır. Burada sözü edilen muhafazakârlık din temelli değil gelenek temellidir. Ataerkil ailenin gelenekçi yapısında genç kadınlar cinsiyet eşitsizliği koşullarını sorgulamadan kabul etmektedirler.

Gelişmiş toplumlarda dahi aile içi şiddet görülürken, özellikle yoksul hanelerde şiddet genellikle erkekler tarafından kadına yönelik uygulanmaktadır (Macionis, 2003). Bağcılar'daki araştırmanın örneklemini de hane içi şiddeti doğrulamıştır. Kimi zaman fiziksel, en yaygın olarak da sözlü şiddet yoksul hanelerde kadınlara hanedeki erkek bireyler tarafından uygulanmaktadır. Öyle ki sözlü şiddet ve baskı genç kadınlar normalleştirmişlerdir. Bağcılar'daki aile içi şiddet bulguları Namy vd.'nin (2017) ataerkil yapısında şiddet konulu araştırmasıyla benzerlik göstermektedir. Literatürde ifade edilen özgür davranma kısıtlılığı, giyim, konuşma ve davranışlarına özen gösterme zorunluluğu ile kendini ifade etmedeki sınırlamalar (Macionis ve Plummer, 2002) Bağcılar'daki araştırmanın örneklemini temsil eden genç kadınlar için de geçerlidir. Kadınların hanedeki erkeklerden çalışma hayatına katılım izni alması güçtür. Çalışan kadınların başörtüsü takmaları bir namus güvencesi olarak görülmektedir. Bu sebeple ailedeki erkekler kadınların başörtüsü takmalarını istemekte, kadınlar ise baş örtüsü taktıklarında kendilerini rahat hissetmektedirler.

"İşe başladığımdan beri başımı kapıyorum. Kendimi daha rahat hissediyorum".

"Kapalıyım ve bence bana daha çok yakışıyor. Bol ve uzun kıyafetler giydiğimde ben de kendimi daha rahat hissediyorum".

"Mahallede hakkımda konuşulsun istemem".

Kadınlar çalışsalar da konut içi işlerin sorumluluğunu taşımaya devam etmektedirler. Kadınların çalışma hayatı ve hane içi işlerdeki sorumluluklarını bir arada götürme mecburiyeti mevcut literatür (Coleman ve Kerbo, 2003; Macionis ve Plummer, 2002) ile de paralellik göstermektedir. Toplumsal yaşama katılımın yanı sıra genç kadınların çalışma hayatına katılımları da hanedeki erkeklerin müsaade etmesi ile gerçekleşebilmektedir. Kadınların çalıştıkları tekstil işletmeleri genel olarak tanıdık vasıtasıyla bulunmuş ve ailedeki erkeklerin onayından geçmiştir:

"Çalıştığım işyerinin sahibini babam iyi tanır".

Bağcılar'da süren ataerkil aile yapısında da Bradshaw vd.'nin (2019) bulguları ile paralel olarak hane içinde babanın ve evdeki diğer erkeklerin kadınlara göre üstünlüğü tartışmaya açık değildir. Evlenmeyen genç kadın çalışıyor ve hane bütçesine katkı yapıyor olsa dahi hanedeki erkekler için evlenene kadar namusu korunması gereken bir yük durumundadır.

"Ben ailenin en büyük çocuğuyum ancak erkek kardeşim benden 2 yaş küçük abim gibidir. Genelde işten geç çıkacaksam önce ona haber veririm".

"Kışın akşamları işten eve erkek kardeşim götürür".

Ailesi onun yakın çevreden biriyle evlenmesi gerektiğini düşünmektedir. Bu durum kadının ailedeki konumunun ve toplumsal hayata katılım engelinin başka bir hanede başka bir erkeğin himayesinde devam edeceği anlamı taşımaktadır. Örnekleme oluşturan kadınların bazıları bu tatminsiz yaşam koşullarından evlilik ile çıkabileceğini düşünmektedir.

Genç kadınlar fiziksel şiddetle karşı karşıyadır. Kadınların yarısından fazlası her zaman babaları ve erkek kardeşleriyle pek çok konuda tartışıklarını belirtmişlerdir. Kadınlar arasında ailedeki erkeklerden fiziksel ve sözlü şiddet görmek yaygındır. Aile içi şiddetin temel sebebi ataerkil aile yapısı olarak görülmektedir. Evlenen yakın akrabaların da eşlerinden şiddet gördüğü genç kadınların ifadelerinde yer almaktadır. Kadınlar aile içi şiddete dair şunları söylemişlerdir:

“Babam serttir genelde bu izin konularını abimle konuşurum”.

“Ablam eşinden şiddet görüyor, evine hayrı olmayan bir adamla evli. Ancak abim ve babam boşanmasını istemiyor”.

Kadınların hayatı yoğun olarak konut mekânında geçmektedir. Kadına biçilen öncelikli görev konut içi sorumluluğunu yerine getirmesidir. Örnekleme oluşturan kadınların konut dışındaki aktivitelere katılımı hanedeki erkek bireylerin müsaadesiyle mümkündür.

“Sokakta etrafa bakarak gezmek hoş bir şey değildir. Ailemin bu konudaki görüşünü biliyorum”.

“Kadın kadına olunca kendimi daha rahat hissediyorum”.

“En çok kınalarda eğleniyoruz. Kız kıza rahat oluyor”.

Kadınlar sadece babaları ve eşlerinin değil, erkek evlatlarının da kararları ve görüşleri dahilinde yaşamaktadır. Genç kadınlar bunu şöyle ifade etmişlerdir:

“Babam olmadıktan abim annem adına karar verir”.

“Annem ve babaannem babamın sözünden çıkmaz, o müsaade etmezse misafirliğe gitmezler”.

Hanedeki ekonomik sıkıntı genç kadınların erken yaşta çalışmaya başlamasının en temel sebebidir. Söz konusu ekonomik sıkıntının sebepleri ise aile reisi olan erkeğin çalışmayı sevmemesi, kendine uygun iş bulamaması, eğitimsiz olması, kalabalık hane nüfusu, vasıfsız iş gücünün düşük ücretlendirilmesi ve sömürülmesi olarak sıralanabilir. Genel olarak hanelerdeki tüm bireyler işsiz ya da düzensiz, enformel, düşük ücretli, güvencesiz işlerde çalışmaktadırlar. Bu durum genç kadınlar için henüz çocuk yaşlarda konut içi işlerde ve konut dışında çalışarak finansal sorumluluk alma mecburiyetlerini beraberinde getirmiştir.

Genç kadınlar çalışarak elde ettikleri gelirin bir miktarını harçlık olarak ayırdıktan sonra kalanını aile reisine teslim etmektedirler. Genç kadınların kazançlarını nasıl harcayacakları ailedeki eril bireylerin kararına dayandırılmaktadır. Genç kadınların emekleri karşılığı aldıkları ücretin nasıl harcanacağı konusunda kapsamlı söz hakları yoktur ve kazançlarının çoğunu ailenin giderleri için kullanmaktadırlar. Kadınlar hayatlarına dair önemli kararlar alırken bireysel faydadan önce ailelerinin refahını düşünmektedirler. Ancak görüşülen kişiler kendi kazançları ile akıllı telefon satın alma gücüne erişebildiklerini ve bu onların hayatında bambaşka bir dönemin başlangıcı olduğunu ifade etmişlerdir.

“Kazandığım paradan bir miktar harçlık olarak kalanını babama teslim ediyorum”.

“Cep telefonum en büyük giderim. Telefon taksiti ve fatura ödüyorum”.

Örneklemin tümü İstanbul’da hayatın çok pahalı olduğunu ve kentsel yaşama katılım sağlamlarının bütçelerini zorlayacağı düşünmektedir. Bu sebeple izin günlerini genel olarak ikamet edilen konutta geçirmektedirler.

T2- Akrabalar / Mahalle İçinde Sınırlı Sosyalleşme

Bağcılarda ikamet eden örneklemin tümü İstanbul’daki sosyal hayattan ve kültürel aktivitelerden mahrumdur. Kadınlar toplumsal hayata dilediklerince katılamamaktadırlar. Genç kadınların mahalle sınırları

dışına sadece hanedeki erkek bireyler eşliğinde çıkmaları mümkündür. Bu durum Erman ve Hatiboğlu (2017) ve Karim vd.'nin (2018) bulguları ile örtüşmektedir. Bunun yanı sıra örnekleme temsil eden kadınların kentsel hayata katılma arzusu vaka çalışmasında oldukça yüksek seviyede tespit edilmiştir. Kişinin sosyal ağının genişliği ile kentli olma durumu Ferragina, vd.'nin (2013) araştırmasında doğru orantılı olarak sunulmuştur. Bağcılar'da ise akrabalar ile sınırlı sosyalleşme kentlilik oranının oldukça düşük olduğunu ifade etmektedir.

“Doğduğumdan beri İstanbul'dayım ancak mahalleden dışarı pek çıkmam. Yakın akrabalarımızın evine gidebilirim”.

“Günlük hayatımda mahallenin dışına çıkmam gerekiyor”.

Genç kadınların konut mekânı haricinde sosyalleşmesi kadının namusu için risk oluşturuyor olduğu düşüncesiyle ailedeki erkek bireyler tarafından kontrollü olarak gerçekleştirilmektedir.

“Ailem akrabamız olan birkaç ev dışında gezmemeye izin vermez”.

“Abim iş yerimden başka bir yere yalnız gitmemeye izin vermez”.

Öyle ki çoğu eğitimlerine devam etmemiş ve okuldan tanışık olduğu kişilerle iletişimlerini kesmişlerdir.

“Okulda tanıştığım arkadaşlarımla artık görüşmüyorum”.

Kadınların toplumsal yaşama katılımı mahallenin fizik sınırları ve akraba evleri ile tanımlanmıştır. Kentsel yaşama katılım genellikle ailedeki erkek bireyin gözetiminde eser düzeyde sağlanmaktadır. Genç kadınlar toplumsal hayata katılım zorluklarını şu sözlerle ifade etmişlerdir:

“Annemin en yakın arkadaşı teyzemdir. O da babamın akrabası ile evlidir. Onlarla yakınız, sık sık gider geliriz”.

“Ablamın nişanı olacak bu hafta sonu. Onun için hazırlandık. Heyecanlıyım. Ailemiz için mutlu bir gün. Benim için de eğlence olacak”.

“Mahallede kına olması hoşuma gidiyor. Eğleniyoruz”.

Genç kadınlar hayatlarının önemli bir kısmını İstanbul'da geçirmiş olsalar da kenti tanımamış, tecrübe etmemişlerdir. Bu durum genç kadınların hayatlarını özgürce yaşamalarına, yaşadıkları kenti tecrübe etmelerine, sosyalleşmelerine, toplumsal ve siyasi katılım sağlamalarına engel oluşturma ve Chant ve Sweetman'ın (2012) bulguları ile benzerlik göstermektedir.

“Taksim'e hiç gitmedim”.

“Nişantaşı'nı Instagram'da çok görüyorum”.

“İstanbul'da Yıldız Parkı'nı çok merak ediyorum”.

“Benim kız kardeşim henüz küçük olduğu için amcamın yaşıtım kızı var onunla kardeş gibiyizdir. Ama ailemiz tek başımıza tramvaya binerek Kabataş'a gitmeye izin vermedi. Abimler bizi bir gün götürceğini söyledi”.

Kadınların mahalle içinde seçilmiş akraba evleri ile sınırlı olan sosyal yaşantısı vardır. Ailedeki erkek bireyin istememesi durumunda akrabalarla da görüşmeleri sınırlandırılmaktadır.

“Akrabalarımızın evlerinden, yaşıtım erkek olan eve gitmem”.

“Zorlu Center'a biz gençler gittik. O gün annem de gelmek istemişti babam izin vermedi”.

T3- Yoğun Sosyal Medya Kullanımı

Genç kadınlar gündelik yaşantılarının çoğunu Bağcılar'da ikamet ettikleri Demirkapı Mahallesi'nde geçirmektedirler. Toplumsal yaşantıya katılımı toplumsal cinsiyet rollerinin etkisiyle kısıtlanan kadınlar konut dışındaki dünyaya ile sosyal medya aracılığıyla katılım sağlamaktadırlar. Genç kadınların kentsel tecrübesi yaşadıkları mahalle ile sınırlanmaktadır ancak katılımcıların tümü sosyal medyada gördükleri ve takip ettikleri İstanbul kent yaşamı ile her fırsatta ilişki kurma çabası içerisindedir. Kadınlar yaşadıkları kenti

fiziksel olarak tanımıyorlarken; küresel ölçekte pek çok konudan haberdardırlar. Tüm genç kadınlar sosyal medyayı aktif olarak kullanmaktadır.

“Instagram’dan tüm dünyayı takip ediyorum”.

“Sosyal medyadan dünyayı gördüm”.

“Instagram’da ünlüleri takip ediyorum. Tabi onlar başka hayatlar yaşıyorlar”.

Genç kadınların yoğun sosyal medya kullanımı gündelik bir alışkanlık haline almıştır. Katılımcılardan bazıları bu paylaşımı konut içindeki hobileri ile birleştirerek bazı grupların bir parçası haline gelmiştir. Bu süreçte katılımcıların toplumsal yaşama katılım sağladığı bundan yaşam tatmini elde ettiği görülmektedir.

“Fotoğraf çekmeyi çok seviyorum. Sonra o fotoğrafları Instagram’da paylaşıyorum. Ama kendi fotoğrafımı değil, çiçek, ağaç, doğa, hayvan fotoğrafları”.

Genç kadınların sosyal medya katılımları da ailedeki eril bireyler tarafından kontrol altında tutulmaya çalışılmaktadır.

“Whatsapp kullanıyorum eş dostla haberleşmek için. Ancak erkek kardeşim sürekli kimlerle konuştuğumu görmek ister ve yabancı bir kişiyle konuşmama izin vermez”.

Katılımcılar onlar için farklı bir şeyler yapıyor olabilmeyin ve bunu benzer üst kimlikteki hem cinsleriyle paylaşabilmenin kendilerini gerçekleştirmek adına önemli bir adım olduğunun farkındalığını yaşamaktadırlar. Bu durum genç kadınların genel olarak sosyal medyada anonim hesaplarla var olmalarını ve böylece özgürleşerek, kendileri olma yolunda ilerlemelerini beraberinde getirmiştir. Sponcil ve Gitimu (2013) ve Bargh ve McKenna’nın (2004) çalışmalarında yer alan sosyal medyada anonim profil oluşturulabilmesi için kişilerin burada fizik mekândakinden daha rahat olacakları görüşü ile Bağcılar’daki araştırmanın bulguları örtüşmektedir. Bazı kadınların sosyal medya aktiviteleri hanedeki erkekler tarafından kontrol edildiği için, sosyal medyada tanımladıkları profiller kimi zaman gerçek ancak çoğu zaman anonimdir. Genel olarak hanedeki erkeklerden gizli olan bu hesaplarda genç kadınlar kendilerini özgür hissetmektedirler.

Sosyal medya katılımının en önemli özelliği ise katılımcıların bazı grupların parçası olmaları ve bu ağı etiketler aracılığı ile genişletmeleridir. Bu etiketlerin örnekleri kadınların ilgi alanları kapsamında çoğaltılabilir olmakla birlikte ev düzeni (#titizkadınlar, #evisi, #temizlikfikirleri), el işi (#benimhobim, #elisdunyasi, #emecikadınlar), giyim modası (#salmodasi, #tesetturgiyim, #hijabfashion, #hijabstyle) gibi bazı alanlarda belirginleşmektedir. Sosyal medya katılımı ile yaşam tatmini sağlanması pek çok araştırmacı tarafından ortaya konulan (Ahn ve Shin, 2013; Dabbagh ve Kitsantas, 2012; Gikas ve Grant, 2013; Ortigosa vd., 2014; Shaw ve Gant, 2002; Villi ve Matikainen, 2016) ve Bağcılar’da genç kadınlarla yapılan araştırmada da kanıtlanan bir durumdur.

T4- Konut Mekânının Sosyal Medya Katılımındaki Yeri

Genç kadınları sosyal medya katılımlarının yaygınlaşması sürecinde toplumsal cinsiyet ayrımcılığı bağlamında bazı dengelerin değiştiği söylenebilir. Eril bireyler hanedeki kadınların namuslarını korumak amacıyla mekânsal kısıtlamalar getirmekte ve konut kontrolü en kolay mahrem mekân iken günümüzde konut sosyal medya katılımı sürecinde şeffaflaşmış ve geçirgen özellik kazanmıştır. Bu değişim iki boyutta gerçekleşmektedir. Birincisi genç kadınların mahrem olan konut mekânı ile kısıtlanmış olan yaşantısı sosyal medya katılımı ile dünyaya açılan bir arka kapı niteliği kazanmıştır. Artık kadın yaşantısının çoğunu konut mekânında geçirse de dış dünyadan beslenebilmektedir. Bu boyut bu çalışmada sosyal medya katılımının konut-içi besleyici özelliği olarak tanımlanmaktadır. Söz konusu değişimin ikinci boyutu ise bu çalışma kapsamında kadının konut-içinde kendini gerçekleştirme özelliği olarak tanımlanmaktadır. Birinci boyuttaki davranışın aksine bu kez kadın sosyal medyada kendi olarak var olma gücünü bulmuştur.

Cep telefonlarıyla yakın ilişki içinde olan hatta ekonomik bağlamda tek giderleri olan genç kadınların hayatlarında sosyal medya önemli yere sahiptir ve sosyal medya aracılığı ile Maslow’un (1943) ihtiyaçlar hiyerarşisinde yer alan iletişim basamağını gerçekleştirmektedirler. Genç kadınların popüler sosyal medya

araçlarından biri olan Instagram'dan beslenmeleri ve orada paylaşım yaparak kendilerini gerçekleştirmeleri, Pittman'ın (2015) sosyal medya katılımı ile kendini gerçekleştirme bulguları ile paralellik göstermektedir. Anonim hesaplar bu sürecin eril bireylerden yalıtılarak gerçekleştirilmesinin anahtarı olarak görülmektedir.

"Instagram kullandığımı sadece annem ve kız kardeşim biliyor. Abimin haberi olsa hoşlanacağını düşünmüyorum".

Konutun sosyal medya katılımının mekânı olması, ikinci boyuttaki kendini gerçekleştirme özelliği ile diğer mekânlardan daha farklı bir nitelik kazanmaktadır. Genç kadınlar bazen hobileri ile bazen kendilerini ve anlık durumlarını ifade edebilmek için daha evvel mahrem olan konut mekânını dış dünyaya açmaktadırlar ve aynı zamanda konut mekânından dış dünyaya açılmaktadırlar.

"Takipçilerim fotoğrafın arka planından evimizin köşelerini artık biliyor".

Katılımcılardan bazıları tesettür modasını yakından takip ettiklerini, şal takmak gibi bazı akımlardan etkilendiklerini, bu anlamda hem sosyal medyadan beslendiklerini hem de kendi giyim kombinasyonlarını sosyal medyada paylaştıklarını ifade etmişlerdir.

"Giydiklerime özenirim. Bunu arkadaşlarımla paylaşırım ve yorumlarına önem veririm".

Katılımcıların tümü sosyal medya katılımını en çok konutlarından gerçekleştirdiklerini, zaman içerisinde konut içinde bazı mekân tercihlerinin geliştiğini belirtmişlerdir. Kimisi yatak odalarında, kimisi sonradan kapatılmış bir camekân olan balkon hacminde kimisi ise kadın yoğun bir alan olan mutfak mekânında en çok sosyal medya katılımı gerçekleştirmektedir. Kadınların bahsettiği bu mekânların ortak özelliği ise eril bireyler tarafından görece az ziyaret ediliyor olmalarıdır.

"Evde beni bulacakları, sürekli kaçtığım bir köşem var".

Kadınlardan bazıları sosyal medyada gastronomi platformlarına katılmakta ve konutta geçirdikleri yeniden üretim zamanlarında bazı gastronomi tarifleri denemektedirler. Bu durum hem sosyal medyadan beslenmeye hem de tariflerin sonuç ürünlerini paylaşarak kendilerini gerçekleştirme özelliğine uygunluk göstermektedir.

"Değişik tarifler denemeyi ve bunu özenle sunmayı seviyorum".

"İzin günü benim için yeni bir tarif deneyip, Instagram'da paylaşmaktır".

Tekstil sektöründe istihdam olan genç kadınlardan bazıları kasnak işi hobisi edinmiştir. Sosyal medya platformlarından edindikleri modelleri uygulayan katılımcılar, bunları bir parçası oldukları gruplarda paylaşarak toplumsal katılım sağlamaktadırlar. Kasnak işi son ürün paylaşımının konut içi bazı mekânsal organizasyonları da beraberinde getirdiği görülmektedir. Katılımcılar ifadelerinde el emeklerini fotoğraflamak için uygun mekân ve arka planı seçtiklerini bunun için konut içinde bazı favori mekânları olduğunu ifade etmişlerdir.

"El emeğimi bu grupta paylaşmayı seviyorum, ilgilenen kişilerden olumlu yorumlar alıyorum".

"Atölyeden getirdiğim uyumlu kumaş parçalarını arka plandaki koltuğa ve yastığa geçirerek daha güzel bir arka plan elde ediyorum".

SONUÇ

İstanbul'da asgari ücret ile istihdam olan genç kadınlarla yapılan araştırmada ataerkil aile yapısının ve cinsiyet eşitsizliğinin bir kader olduğu ve kanaat edilmesi gerektiği algısı geleneklere bağlılık anlamında yaygınlık göstermektedir. Cinsiyet eşitsizliğinin bilimsel sebep ve sonuçları, genç kadınların farkındalıkları dahilinde değildir. 2000'li yıllarda Türkiye'de cinsiyet eşitsizliğini azalmaya başlamasına rağmen, kadının hane, topluluk ve toplum içindeki konumunun çok da değişmediği söylenebilir. Vaka çalışmasının katılımcıları olan genç kadınlar ataerkil ailede çeşitli yaşamsal kısıtlamalar ile beraber yaşamaktadırlar. Hanedeki erkek bireyler tarafından kadına sözlü ve fiziksel şiddet yaygındır.

Ataerkil ailede esasında uygun karşılanmayan kadının çalışma hayatına katılımı, kentteki ağır yaşam koşullarından dolayı yaygınlaşmıştır. Genç kadınların çalıştığı işletmenin güvenilirliği daha evvelden ailenin erkekleri tarafından mutlaka onaylanmalıdır. Kadınlar hane bütçesine destek sağlamakta ancak hem diledikleri ekonomik özgürlüğü yakalayamamakta hem de toplumsal katılım sağlayamamaktadırlar. Örneklemin bir kısmı bu tatminsiz yaşam koşullarından yapacakları bir evlilik ile çıkabileceklerini düşünmektedirler.

Genç kadınların toplumsal yaşama fiziki katılımı mahalle içinde seçili akraba evleri ile sınırlıdır. Sosyalleşme genel olarak akraba ilişkileri üzerinden hane içinde gerçekleşmektedir. Genç kadınlar uzun yıllardır yaşadıkları kenti ataerkil aile yapıları sebebiyle tecrübe edememektedirler. Fiziksel katılım sağlayamadıkları toplumsal hayata, genç kadınlar sanal ortamda katılmaktadırlar. Türkiye'nin muhafazakâr yapısında, sosyal katılımında bulunamayan genç kadınların sosyal medya ile dış dünyayı tecrübe ettikleri, oradan beslendikleri ve kendilerini orada gerçekleştirme yoluna gittikleri görülmüştür. Sosyal medya kullanımı genç kadınlar arasında son derece yaygındır. Genç kadınların sosyal medya ile beslendikleri, orada kendilerini ifade ettikleri tespit edilmiştir.

Eril bireyler hanedeki kadınların namuslarını korumak amacıyla mekânsal kısıtlamalar getirmekte ve bunu kontrolü en kolay mekân olan konut hacminde sağlamaktadır. Ancak bu çalışmanın da konusu olan sosyal medya katılımı ile bugüne kadar erişilmez ve mahrem olan konut mekânı, şeffaflaşmış ve geçirgen bir nitelik kazanmıştır. Bu çalışma kapsamında konutun bu nitelik değişimi iki boyutta ele alınmıştır. Birincisi genç kadınların konut mekânı ile fiziksel anlamda kısıtlanmış olan yaşantısı sosyal medya katılımı ile dünyaya açılan bir arka kapı niteliği (sosyal medya katılımının konut-içi besleyici özelliği) kazanmıştır. İkinci boyut ise kadının konut-içinde kendini gerçekleştirme özelliği olarak tanımlanmaktadır. Birinci boyuttaki davranışın aksine bu kez kadın sosyal medyada kendi olarak var olma gücünü bulmuştur ve artık kendi sosyal medyaya içerik üretmektedir.

Diğer yandan 2020 yılı itibarıyla sadece çalışmanın odağı olan genç kadınları değil tüm dünyayı eve kapanmaya mecbur bırakan pandemi sürecinde sosyal medyanın etkisi tüm toplumsal yapılarda okunabilmektedir. Gelişen iletişim teknolojileri ve çeşitli uygulamalar aracılığıyla tüm dünyada sosyal medya katılımının artış gösterdiği söylenebilir. Bu çalışmanın odaklandığı genç kadınların, konut mekânında sosyal medya katılımı ile beslenme ve üretme süreçlerinin bir fırsat olarak değerlendirilmesi ve bu durumun kadınların bilinçlenmesinde ve eğitiminde bir araç olarak kullanılabilirliğinin ortaya konulması gelecekteki araştırmalarda ele alınması gereken bu çalışmanın devamı niteliğindeki konulardır.

KAYNAKÇA

- Ahn, D., ve Shin, D. H. (2013). Is the social use of media for seeking connectedness or for avoiding social isolation? Mechanisms underlying media use and subjective well-being. *Computers in Human Behavior*, 29(6): 2453–2462.
- Baghal, A. ve Çınar, C. (2018). A theoretical evaluation in the context of Actor-Network Theory (ANT) approaches of urban regeneration implementations: Case study of Bağcılar District, İstanbul. *1st International Conference of Contemporary Affairs on Architecture and Urbanism, 9 Mayıs 2018*, içinde (ss.119-155). Cyprus.
- Batty, M. (1993). The geography of cyberspace. *Environment and Planning B: Planning and Design*, 20(6), 615-616.
- Bradshaw, S., Chant, S. ve Linneker, B. (2019). Challenges and changes in gendered poverty: The feminization, de-feminization, and re-feminization of poverty in Latin America. *Feminist Economics*, 25(1), 119-144.
- Bettman, C. (2009). Patriarchy: The predominant discourse and fount of domestic violence. Australian and New Zealand. *Journal of Family Therapy*, 30, 15-28.
- Birch E.L. (2008). Public and private space in urban areas: House, neighborhood and city. Cnaan R.A., Milofsky C. (Der.) *Handbook of community movements and local organizations. Handbooks of Sociology and Social Research* içinde. Boston, MA: Springer.

- Brooks, S. ve Longstreet, P. (2015). Social networking's peril: Cognitive absorption, social networking usage, and depression. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 9(4), 21-44.
- Chant, S. (2016). Women, girls, and world poverty: Empowerment, equality or essentialism?, *International Development Planning Review*, 38(1), 1-24.
- Chant, S. ve Sweetman, C. (2012). Fixing women or fixing the world? 'Smart economics' efficiency approaches and gender equality in development', *Gender and Development*, 20(3), 517-529.
- Corsi, M., Botti, F. ve D'Ippoliti, C. (2016). The gendered nature of poverty in the EU: Individualized versus collective poverty measures. *Feminist Economics*, 22(4), 82-100.
- Dabbagh, N., ve Kitsantas, A. (2012). Personal learning environments, social media, and self-regulated learning: A natural formula for connecting formal and informal learning. *The Internet and Higher Education*, 15(1), 3-8.
- Demirbilek, S. (2007). Cinsiyet ayrımcılığının sosyolojik açıdan incelenmesi. *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar*, 44(511), 12-27.
- de Graaf, L., van Hulst, M. ve Michels, A. (2015). Enhancing participation in disadvantaged urban neighbourhoods. *Local Government Studies*, 41(1), 44-62.
- Durak, H., ve Seferoğlu, S. S. (2016). Türkiye'de sosyal medya okuryazarlığı ve sosyal ağ kullanım örüntüleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(46), 526-535.
- Elhai, J. D., Hall, B. J., Levine, J. C., ve Dvorak, R. D. (2017). Types of smartphone usage and relations with problematic smartphone behaviors: The role of content consumption vs. social smartphone use. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 11(2), <http://dx.doi.org/10.5817/cp2017-2-3>.
- Elias, B. ve Cook, S. (2016). Exploring the connection between personal space and social participation. *Journal of Housing For the Elderly*, 30(1), 107-122.
- Erman, T. ve Hatiboglu, B. (2017). Rendering responsible, provoking desire: Women and home in squatter/slum renewal projects in the Turkish context. *Gender, Place ve Culture*, 24(9), 1283-1302.
- Ferragina, E., Tomlinson, M. ve Walker, R. (2013). *Poverty, participation, and choice: The legacy of Peter Townsend*. York: Joseph Rowntree Foundation.
- Gastelum, Z. N., ve Whattam, K. M. (2013). *State-of-the-art of social media analytics research*. Web adresinden 7 Aralık 2019 tarihinde erişildi: https://www.pnnl.gov/main/publications/external/technical_reports/PNNL-22171.pdf
- Gikas, J., ve Grant, M. M. (2013). Mobile computing devices in higher education: Student perspectives on learning with cellphones, smartphones ve social media. *The Internet and Higher Education*, 19, 18-26.
- Göçmen, I. (2014). Religion, politics and social assistance in Turkey: The rise of religiously motivated associations *Journal of European Social Policy*, 24(1), 92-103 .
- Göker, Z. G. (2019). Memories, stories and deliberation: Digital sisterhood on feminist websites in Turkey. *European Journal of Women's Studies*, 26(3), 313-328.
- Jin, S.A. ve Phua, J. (2014). Following celebrities' tweets about brands: The impact of Twitter-based electronic word-of-mouth on consumers' source credibility perception, buying intention, and social identification with celebrities. *Journal of Advertising*, 43(2), 181-195.
- Jue, A. L., Marr, J. A., ve Kassotakis, M. E. (2010). *Social media at work. How networking tools propel organizational performance*. United States of America: A Wiley Imprint.
- Kalev, A. ve Deutsch, G. (2018). Gender inequality and workplace organizations: Understanding reproduction and change. B.J. Risman vd. (Der.) *Handbook of the Sociology of Gender* içinde. Basel, Switzerland: Springer.
- Kaya, Ş. (2018). Kadın ve Sosyal Medya. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 17(2), 563-576.
- Karim, R., Lindberg, L., Wamala, S., ve Emmelin, M. (2018). Men's perceptions of women's participation in development initiatives in rural Bangladesh. *American Journal of Men's Health*, 12(2), 398-410.

- Konda (2019). Toplumsal Cinsiyet Raporu. (<https://konda.com.tr/tr/rapor/hayat-tarzlari-toplumsal-cinsiyet/>, Erişim Tarihi: 27.09.2020).
- Leonard, K. ve List, J. ve Gneezy, U. (2009). Gender Differences in Competition: Evidence From a Matrilineal and a Patriarchal Society. *Econometrica*, 77(5): 1637–1664.
- Liu, C., Esteve, A. ve Treviño, R. (2017). Female-headed households and living conditions in Latin America, *World Development*, 90, 311-328.
- Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370-396.
- Mirza, N. (2017). South Asian women's experience of abuse by female affinal kin: A critique of mainstream conceptualisations of domestic abuse. *Families, Relationships and Societies*, 6(3), 393-409.
- Namy, S., Carlson, C., O'Hara, K., Nakuti, J., Bukuluki, P., Lwanyaaga, J., Namakula, S., Nanyunja, B., Wainberg, M. L., Naker, D., ve Michau, L. (2017). Towards a feminist understanding of intersecting violence against women and children in the family. *Social science and medicine*, 184, 40-48.
- Offer, S. (2012). The burden of reciprocity: Processes of exclusion and withdrawal from personal networks among low-income families, *Current Sociology*, 60(6), 788-805.
- Ortigosa, A., Carro, R. M., ve Quiroga, J. I. (2014). Predicting user personality by mining social interactions in Facebook. *Journal of Computer and System Sciences*, 80(1), 57-71.
- Phua, J.J., Jin, S.A. ve Kim, J.H. (2017). Gratifications of using Facebook, Twitter, Instagram, or Snapchat to follow brands. *Telematics ve Informatics*, 34(1), 412-424.
- Pittman, M. (2015). Creating, consuming, and connecting: examining the relationship between social media engagement and loneliness. *The Journal of Computer Humanity Behaviour*, 4(1), 66-98.
- Primecz, H., ve Karjalainen, H. (2019). Gender relations in the workplace: The experience of female managers in African harbours. *International Journal of Cross Cultural Management*, 19(3), 291-314.
- Sponcil, M., ve Gitimu, P. (2013). Use of social media by college students: Relationship to communication and self-concept. *Journal of Technology Research*, 4, 16-28.
- Stamarski, C. ve Son Hing, L. (2015). Gender inequalities in the workplace: The effects of organizational structures, processes, practices, and decision makers' sexism. *Frontiers in Psychology*, 6, 1-20.
- Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, (<https://evds2.tcmb.gov.tr>, Erişim: 21 Ağustos 2019).
- Villi, M. ve Matikainen, J. (2016). Participation in Social Media: Studying Explicit and Implicit Forms of Participation in Communicative Social Networks. *Media and Communication*. 4, 1-13.
- Vlassoff, C. (2007). Gender differences in determinants and consequences of health and illness. *Journal of Health, Population, And Nutrition*, 25(1), 47–61.
- Windahl, S., Signitzer, B., ve Olson, J. T. (2008). Using communication theory: An introduction to planned communication. London: Sage.

ORCID ID:

İlkim MARKOÇ (0000-0002-7805-1153)